

Suriyeli sığınmacı kadınlarda depresyonla ilişkili değişkenlerin incelenmesi

Kıymet Kırılı Başoğul¹ , Yeşim Korkut²

Anahtar kelimeler

depresyon, risk faktörü, stresli yaşam olayları, Suriyeli sığınmacı

Key words

depression, risk factors, stressful life events, Syrian asylum seeker

Öz

Türkiye’de sayıları giderek artan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunlar kapsamlı çalışmalarla incelenmesi gereken bir konudur. Bu araştırmada çalışmaya katılan kadınlarda depresyon düzeyi, stresli yaşam olayları ve risk faktörü ölçeğinin puanları arasındaki ilişki incelenmiş ve risk faktörü ölçeğinin puanlarının depresyonu ne kadar yordadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmaya, bir sivil toplum örgütü vasıtasıyla ulaşılan, 18- 65 yaş aralığında olan 103 Suriyeli sığınmacı kadın katılmıştır. Katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanmış olan Demografik Bilgi Formu, Beck Depresyon Envanteri, Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği ve Risk Faktörü Ölçeği verilmiştir. Çalışma sonucuna göre depresyon düzeyi ile risk faktörü ölçeğinin puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Yapılan regresyon analizi sonucunda ise risk faktörü ölçeğinin puanlarının depresyon üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında Suriyeli kadın sığınmacı grubun ruhsal durumu ve bununla ilişkili olan faktörler hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Ayrıca bu çalışmanın sığınmacılarla çalışan profesyonellere yeni bir bakış açısı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Abstract

Investigation of the variables related to depression in Syrian women asylum seekers

The increasing number of Syrian asylum seekers in Turkey and the problems they endure is a subject requiring comprehensive examination. In this research, both the relationship between depression level, stressful life events and risk factor scores and whether risk factor scores were the predictor of depression levels were investigated. 103 Syrian women asylum seekers, aged 18- 65, were recruited for the study through a non-governmental organization. The participants were given a Demographic Information Form prepared by the current researcher, the Beck Depression Inventory, the Stressful Life Events Screening Questionnaire and the Risk Factor Scale. A significant positive correlation was found between depression level and risk factor scores. Following regression analysis, it was observed that risk factor scores predicted depression. In light of findings from the current study, we are better informed of the mental status of Syrian asylum seekers as a group as well as related factors. We feel that this study will provide a new perspective for professionals working with Syrian asylum seekers.

Kırılı Başoğul, K. ve Korkut, Y. (2020). Suriyeli sığınmacı kadınlarda depresyonla ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(2), 124-135.

✉ Kıymet Kırılı Başoğul · kiymetkrl@gmail.com

¹ Uzm. Psk., Beykoz, İstanbul

² Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi, Klinik Psikoloji Programı

Geliş tarihi: 12.02.2020

Kabul tarihi: 28.05.2020

Online yayımlanma tarihi: 06.08.2020

Sığınmacı statüsünde bulunan kişiler istemedikleri halde ülkelerinden, birlikte yaşadıkları topluluktan, kültürel değerlerinden, tarihlerinden ve hatıralarından ayrılmakta; dili, dini, gelenekleri, hayatı anlama biçimleri farklı olan insanlarla birlikte bir hayat geçirmeye zorlanmaktadır. Dolayısıyla bu durum birçok psikososyal sorunu beraberinde getirmektedir (Çiçek, 2016). Zorunlu göç eden kişiler ile belirli umutlarla ve isteyerek göç eden kişilerin karşılaştırıldığı bir çalışmada, zorunlu göç eden kişilerin sosyal uyumu, hayata dair beklentileri, dünyaya dair temel varsayımları gibi yaşamsal konuların çok daha derinden ve olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmüştür (Aker ve ark., 2002). Sığınmacıların karşılaştığı zor deneyimlerin fiziksel ve ruhsal sağlıkla ilgili sorun yaşamalarına yol açtığı görülmekte; yapılan çalışmalar sığınmacıların maruz kaldığı fiziksel ve duygusal şiddet, cinsel istismar, soykırım, ayrımcılık, sevdikleri kişilerin ölümüne veya yaralanmasına tanıklık etme, yıkım, yağma, çocuk kaçırma, maddi yetersizlikler, açlık ve travma gibi unsurların zihinsel ve fiziksel sağlık üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir (Bhui ve Bhugra, 2007; Craig ve ark., 2006; Ellis ve ark., 2008; Jasinskaja-Lahti ve ark., 2006). Göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında yaşanan sorunlar ve zorluklar ruhsal hastalık riskini arttırmaktadır (Craig ve ark., 2006). Depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu sığınmacılarda en sık görülen ruhsal bozukluklar arasında yer almaktadır (Karadağ ve Altıntaş, 2010; Steel ve ark., 2005; Tuzcu ve Bademli, 2014; Warfa ve ark., 2005). Son yıllarda Suriyeli sığınmacıların psikososyal süreçler açısından ele alındığı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalarda en önemli iki sorun sığınmacılara ulaşmak ve onların kendi dillerinde ölçeklerle çalışabilmektir.

20 Eylül 2019 tarihi itibarıyla Türkiye’de kayıtlı bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 3.663.863’tür (United Nations High Commissioner for Refugees-Birleşmiş Milletler Mülteciler için Yüksek Komiserliği: UNHCR, 2019a). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların %54.2’si erkek, %45.8’i kadın olmakla birlikte buradaki grubun büyük çoğunluğu 18- 59 yaş aralığındadır. Sığınmacı kadınların göç öncesinde, göç sırasında ve sonrasında yaşadıkları sorunlar Birleşmiş Milletler Mülteciler için Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından aşağıdaki gibi özetlenmiştir (UNHCR, 2019a):

- Kaçışlarından önce ve yolculukları sırasında cinsel ve fiziksel saldırı ve istismara
- Sığındıkları ülkede fiziksel ve cinsel saldırı ve istismara
- Eşlerinin ya da aile büyüklerinin istismarına ve terk etmesine

- Silahlı çatışmaya ve zorla askere alınmaya
- Cinsel sömürüye ve fahişeliğe zorlanmaya
- Kişi olarak tanınmamaya ve belge eksikliğine ve/ya
- Çatışmalar sonrasında ülkelere döndüklerinde de fiziksel ve cinsel saldırı ve istismara maruz kalma

Göç deneyiminin başlı başına her iki cinsiyet için de zor olmasına karşın yukarıda sunulan bilgiler ışığında kadınların bu gibi durumlarda daha fazla zorluk yaşadığı görülmektedir. Özellikle kadınlar cinsiyete bağlı güvenlik açıklarına ve güçsüzlüklerine maruz kalmaktadırlar (Narayan, 1995). Literatüre bakıldığında kadınların göç deneyiminden toplumsal cinsiyet rollerinden ötürü daha fazla etkilenmesi ve riskli grupta olması (Akdeniz ve Öz, 2009; Parrado ve Flippen, 2005; Şeker ve Uçan, 2016) bu çalışmada kadınların ele alınmasının gerekli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Depresyon savaş yaşayan sığınmacılarda oldukça sık görülen bir bozukluktur (Başoğlu ve ark., 2005). Amerika’da sığınmacılarla yapılan bir çalışmada depresyon yaygınlığı %13.5 olarak bulunmuştur (Montgomery ve ark., 2013). Amerika’da yapılan bir diğer çalışmada ise bu oran %51 olarak belirlenmiştir (Marshall ve ark., 2005). Ürdün’de Suriyeli sığınmacıların %30’unun yüksek düzeyde depresyon puanına sahip olduğu görülmüştür (Gammouh ve ark., 2015). Bir başka çalışmada ise Suriyeli sığınmacıların savaş sonrası depresyon yaygınlığı %44 olarak bulunmuştur (Naja ve ark., 2016). Ülkemize göç etmiş Suriyeli sığınmacılarla yapılan bir çalışmada katılımcıların %8.9’unda şiddetli düzeyde depresyon belirtileri gözlenmiştir (Önen ve ark., 2014). Türkiye’de yapılan başka bir çalışmada sığınmacıların %46’sının depresyon ölçümünde sınır düzeyin üzerinde puan aldığı ortaya konulmuştur (Ceylan ve ark., 2017).

Bir yaşam olayı, kişinin günlük yaşamında değişikliklere yol açıyor ve hayatıyla ilgili yeniden düzenlemelere sebep oluyorsa stresli yaşam olayı olarak tanımlanmaktadır (Kobasa, 1979). Sığınmacıların yaşadığı çoklu yaşam olayları ve bunların yol açtığı hayat değişimleri kişide ağır stres yaratabilir (Yussuf, 2015). Buna ek olarak, sığınmacıların karşılaştığı stresli yaşam olayları gidilen kültürün dili, değerleri, normlarıyla uyumlamayı içerdiği gibi ayrımcılığı, etiketlenmeyi, evde olmama ve ait olmama hissini ve kayıp deneyimini de içermektedir (Aktaş, 2016; Berry, 2006; Ellis ve ark., 2008; Falconier ve ark., 2016; Jasinskaja-Lahti ve ark., 2006; Tuzcu ve Bademli, 2014; Tuzcu ve Ilgaz, 2015). Değişen yaşam olaylarının şizofreni atakları (Horan ve ark., 2005), depresyon (Stroud ve

ark., 2008), kaygı, stres, öfke, intihar eğilimi gibi faktörlerle (McFeeters ve ark., 2015; McLaughlin ve Hatzenbuehler, 2009; Wang ve ark., 2005) ilişkili olduğu bulunmuştur.

Risk faktörleri, olumsuz ya da istenmeyen sonuçları yaşama olasılığını arttıran koşullar ya da özellikler olarak tanımlanmaktadır (Jessor ve ark., 1995). Sığınmacıların karşılaştıkları risk faktörleri hayli çeşitlilik göstermektedir. Yaş, göç edilen ülkede kalınan süre, göçün sebebi, önyargı, ayrımcılık (Yussuf, 2015), cinsiyet, yeni kültüre uyum sağlayamama, statü kaybı, iş koşulları, aile üyelerinin desteğinin olmaması, gidilen ülkenin dilini bilmeme, gidilen yerdeki kişilerin beklentilerinin onlar üzerinde yarattığı olumsuz etki (Yost ve Lucas, 2002), eğitim, kültürel uzaklık (Berry, 1997), ırkçılık (Nghe ve ark., 2003) göç eden kişiler için risk faktörleri olarak sayılabilir. Göçmenlerde kültürlenme süreci ile ilgili çalışmalar (Berry, 1992) risk faktörleri ve koruyucu faktörler kavramlarının çalışılmasına yol açmıştır. Sığınmacılar, psikolojik sorunlar açısından yüksek riskli grup olarak görülmektedir. Göçün içerisindeki zihinsel sağlığı bozan temel hayat değişiklikleri ve stres gibi faktörlerin varlığı bu duruma sebep olabilmektedir (Ataca ve Berry, 2002; Holmes ve Rahe, 1967). Bu risk faktörleri onları psikolojik rahatsızlıklara açık hale getirmektedir. Vega ve arkadaşları (1987) yapmış oldukları çalışmada eğitim ve gelir düzeyi gibi demografik özelliklerin, algılanan ekonomik fırsatların, göç edilen yerle önceki yaşanan yer arasındaki algılanan mesafenin ve kişilerarası ilişkilerin kaybının risk faktörlerini oluşturduğunu ve bu risk faktörlerinin de depresyon için yordayıcı faktörler olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca kişilerarası ilişkilerin veya sosyal bağlamın yetersizliği depresyon ile direkt olarak ilişkili bulunmuştur. Buna ek olarak iki kültür arasındaki algılanan uçurum ve akrabaları ziyaret etme konusunda yaşanan zorluk yüksek düzeyde depresyonla ilişkili bulunmuştur.

Giammusso ve arkadaşları (2018) daha yüksek oranda ruhsal bozukluk riski taşıdıkları ve daha düşük düzeyde ruhsal sağlık hizmeti kullandıkları tespit edilen göçmenlerin dil engelini bu süreçlerdeki rolünü vurgulamışlardır. Göçmenlerde göç öncesi ve göç sonrası koşulların ruhsal bozukluklar ile ilgili “risk ve koruyucu faktörler” olarak temsili hakkında veri paylaşan 15 makaleyi incelemişlerdir. Risk, diğer birçok değişken tarafından artırılabilir. Örneğin, göç öncesi travmatik olaylar ve göç sonrası stresli deneyimler, ev sahibi ülkelerin politikaları dikkatle düşünülmesi gereken faktörlerdir. Ayrımcılık ve dışlayıcı politikaları olan bir ülkede bulunan göçmenler, göçmen olmayanlara göre ve kapsayıcı ve asimilasyonist politikaları

olan ülkelerde bulunan göçmenlere kıyasla daha yüksek depresyon oranları göstermektedirler. Risk faktörleri kavramı, bir veya daha fazla yoğun stresli yaşam olayına ve çevresel stres faktörlerine maruz kalma ile sonuçlanmayı içeren ve uzun süreli faktörlerin bir sonucu olduğunu belirten stres kırılma modeline göre açıklanabilmektedir (Brown ve Harris, 1978; Goldberg ve Huxleyi 1992, akt., De Beurs ve ark., 2001).

Göç eden kadınlarda yüksek oranlarda görülen ruhsal bozuklukların incelendiği birçok çalışma göç sonrası stresörlerin (sosyal destek yokluğu, ailevi veya kültürel çatışma, işsizlik, uyum sağlama güçlükleri, ayrımcılığa uğrama) depresyon ve kaygı bozuklukları ile ilgili “risk faktörleri” olduğunu ortaya koymaktadır (Coid ve ark., 2008; Hollander ve ark., 2013; Miszkurka ve ark., 2012. Bağımsız Devletler Topluluğu’ndan Türkiye’ye gelen kadınlarla yapılan bir çalışmada (Korkut, 2009) literatürde geçen ve göç sürecinde zorlayıcı olan faktörleri bir arada değerlendiren bir “Risk Faktörü Ölçeği” geliştirilmiştir. Söz konusu çalışmada, geliştirilen ölçek ve kullanılan diğer ölçüm araçları katılımcılara ana dilleri olan Rusçaya çevrilmek verilmiş ve toplam risk puanının artması ile depresyon seviyesindeki artış anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Shellman ve Stewart’a (2007) göre araştırmalar göç sürecine dair risk faktörlerini belirleyip tahmin edebiliyorlarsa, gelecekteki acil durumlar için durum planları oluşturabilirler. Janssen-Kallenberget ve arkadaşları (2017) kültürlenme ve risk faktörleri açısından Türk göçmenlerde depresif bozuklukları incelemişler ve kadınların daha çok etkilendiklerini, yaşlılık ve düşük sosyoekonomik durumun yüksek riskle ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Tüm bu aktarılanlar ışığında bu araştırmanın amacı, Suriyeli kadın sığınmacı popülasyonundan alınan örnekleme depresyon, stresli yaşam olayları ve risk faktörü değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Ayrıca kadınlarda Risk Faktörü Ölçeği puanlarının depresyonu ne kadar yordadığı sorusuna yanıt aranması da amaçlanmıştır. Türkiye’deki literatürde sığınmacıların yaşadığı risk faktörlerinin depresyon düzeyi ile ilişkisi hakkında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla mevcut çalışma bu faktörlerin bir arada ele alındığı Suriyeli kadın sığınmacılarla yapılmış olan ilk çalışma olması açısından önemli görünmektedir.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmaya 18 yaş ve üzeri ($Ort. = 30.17$, $SS = 10.08$) 164 Suriyeli sığınmacı kadın katılmıştır. Kayıp verile-

rin temizlenmesinin ardından 103 kişinin verileri üzerinden çalışmanın analizlerine devam edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Suriyeli sığınmacılarla böyle bir çalışmanın yapılabilmesi, katılımcılara kendi dillerinde ölçek sunulabilmesi ile mümkündür. Araştırma içerisinde kullanılan ölçeklerden Beck Depresyon Envanteri'nin Arapça uyarlaması olmakla birlikte; Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği ve Risk Faktörü Ölçeği'nin Arapçaya çevirisi bulunmamaktadır. Bu makalede geçen her iki ölçek için de çeviri işlemi Suriye asıllı ve anadili Arapça olan bir kişi tarafından fasih yani kitap dilinde yapılmıştır. Sonrasında bu ölçekler 3 adet Arapça bilen kişiye jüri formu formatında verilmiştir. Bu formatta her bir cümlenin Türkçesi ve Arapça çevirisi yazılıp üç ayrı çevirmenden birden beşe kadar her bir çevirinin ne denli uygun olduğunu puanlanması istenmiştir. Cümlelere verilen puanların yeterince yüksek olması sebebiyle ilk çeviri formatı üzerinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Demografik Bilgi Formu Demografik Bilgi Formu araştırmacı tarafından daha önce yapılan çalışmalar çerçevesinde geliştirilmiştir. Form içerisinde kişinin yaşı, medeni durumu, eğitim durumu vb. özellikler içeren sorular mevcuttur. Bu sorular kapalı uçlu soru formundadır. Demografik Bilgi Formu da aynı çeviri işleminden geçmiş ve katılımcılara Arapça olarak verilmiştir.

Beck Depresyon Envanteri (BDE) Beck Depresyon Envanteri Beck tarafından 1973 yılında geliştirilmiştir. Ölçek depresyonun şiddetini ölçmektedir. 21 maddeden oluşan ölçeğin toplam puanlaması 0 ile 63 arasında değişmektedir. Ölçek dördümlü Likert türündedir. (Beck ve Steer, 1984). Alınan puan 0- 9 puan aralığındaysa depresyonun şiddeti minimal, 10- 16 puan aralığındaysa hafif, 17- 29 puan aralığındaysa orta ve 30- 63 puan aralığındaysa şiddetli olarak yorumlanmaktadır (Mayda ve ark., 2015). İngilizce versiyonunun iç tutarlılığı .86 ile .88 arasında değişmektedir (Beck ve Steer, 1984).

Ölçeğin çalışmada kullanılan Arapça versiyonunun uyarlamasını Abdel-Khalek (1998) yapmıştır. Arapça versiyonu ile İngilizce versiyonu arasındaki korelasyonu .96'dır. Ölçek dört Arap ülkesinden alınan veriler doğrultusunda uyarlanmıştır. Bunun sonucunda ölçeğin iç tutarlılığının .67 ile .89 arasında değiştiği

gözlenmiştir. Ölçeğin mevcut çalışmada Cronbach alfa değeri .91 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Demografik Bilgileri

Değişkenler	Gruplar	Frekans	Yüzde
Yaş	18-28	48	57.8
	29-39	17	20.5
	40-50	12	14.5
	51-65	6	7.2
Medeni durum	Bekar	12	11.7
	Evli	79	76.6
	Boşanmış	4	3.9
	Dul	8	7.8
Eğitim durumu	İlkokul terk	6	5.9
	İlkokul mezunu	34	33.3
	Lise mezunu	41	40.2
	Üniversite mezunu	14	13.7
	Yüksekokul mezunu	7	6.9
Çocuk sayısı	0	18	17.8
	1	18	17.8
	2	24	23.8
	3	12	11.9
	4	13	12.9
	5	5	4.9
	6+	11	10.9
Meslek	İşçi	39	42.4
	Memur	20	21.7
	Öğrenci	6	6.6
	Esnaf	4	4.3
	Diğer	23	25.0
Evde yaşayan kişi sayısı	1-4	36	35.0
	5-8	46	44.6
	9-12	15	14.6
	13 ve üzeri	6	5.8
Gelir temin türü	Çalışıyorum	13	12.7
	Eşim çalışıyor	62	60.8
	Hem ben çalışıyorum hem eşim çalışıyor	1	0.9
	Devlet yardımı	7	6.9
	Aile ve arkadaş yardımı	17	16.7
	Suriye'den getirilen birikim	2	2.0
Gelir düzeyi	500 TL'den az	8	7.8
	500-999 TL	17	16.5
	1000-1499 TL	48	46.6
	1500-1999 TL	19	18.4
	2000-2499 TL	4	3.9
2500 TL ve üzeri	7	6.8	

Risk Faktörü Ölçeği (RFÖ) Korkut tarafından (2009) geliştirilmiştir. Ölçek, göç literatüründe belirtilen göç sürecine has zorlukların ifadesinin bulunduğu 47 mad-

deden oluşmakta ve bu maddelerin her biri göç sürecine dair risk faktörleri olarak ele alınmaktadır. Bu maddeler göç literatürü ışığında göç ile ilişkili zorluklara karşılık gelen ifadeleri içermektedir. Ekonomik sıkıntılar, iş arama-bulma, geride bırakılanlara duyulan özlem, dil bilmemek, yeni yaşam tarzına alışmak ve karşılaşılan önyargılar maddelerden bazılarını oluşturmaktadır. Ölçeğin iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekteki soruların ilk 17'si birinci alt boyutu içermekte ve bireylerin göçe uyumlarını ve etkilenme derecelerini ölçmektedir. Geriye kalan sorular diğer boyut olan göçle ilgili sorunlara ilişkin kişilerin nasıl hissettikleri ile ilgili maddeleri içermektedir. Ölçekteki maddeler beşli Likert türünde derecelendirilmektedir (Korkut, 2009). Ölçekten alınan puanlar düşük, orta, yüksek ve çok yüksek risk grubunu ifade etmektedir. 109 puanın altında alınan puanlar düşük risk, 109- 145 arası alınan puanlar orta risk, 146- 182 arası alınan puanlar yüksek risk ve 182 puanın üstü ise çok yüksek risk puanı olarak sınıflandırılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 235'dir. Orijinal ölçeğin Türkçe versiyonunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .95'dir (Korkut, 2009). Ölçeğin mevcut çalışmada Cronbach alfa değeri .93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Rusça versiyonu, BDT topluluğundan Türkiye'ye gelen göçmenler ile yapılan çalışmada (Korkut, 2009) kullanılmıştır.

Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği (SYOTÖ) Stamm ve Rudolph tarafından 1996 (akt., Sağaltıcı, 2013) yılında geliştirilen ölçek, cevapları evet/ hayır formunda olan 20 sorudan oluşmaktadır. Ölçek kişinin deneyimlediği veya şahit olduğu travmatik olayları ölçmektedir. Ölçeğin içerisinde sevilen önemlilerinin ölümü, ciddi yaralanmalar, istenmeyen cinsel temaslar, şiddet, savaş ve doğal afet gibi travmatik deneyimleri içeren maddeler bulunmaktadır. Evet cevabı 1 puan olarak, hayır cevabı 0 puan olarak puanlanmakta ve toplam puan bütün cevapların puanlarının toplanması sonucunda elde edilmektedir (Falconier ve ark., 2016).

Yapılmış olan çalışmalarda ölçeğin maddeler arası ayırt edici geçerliğinin iyi olduğu bulunmuştur (Sağaltıcı, 2013). Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı .76'dır (Rudolph ve ark., 1997). Sağaltıcı (2013) yaptığı çalışmada ölçeği sığınmacıların yaşayabilecekleri öngörülen travmatik olaylarla sınırlandırarak 14 sorudan oluşan kısa bir forma dönüştürmüştür. Mevcut çalışmada da ölçeğin bu formu çevrilmiş ve kullanılmıştır. Sağaltıcı'nın (2013) dönüştürdüğü bu kısa formun iç tutarlık katsayısı hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak ölçeğin bu kısa formunun mevcut çalışmada Cronbach alfa değeri .70 olarak

bulunmuş ve bu değer yeterli bulunması sebebiyle ölçek çalışma kapsamında kullanılmıştır.

Tablo 2. Örneklem Grubunun Göç Yaşantısına Dair Tanımsal Bulgular

Değişkenler	Gruplar	Frekans	Yüzde
Türkiye'de yaşanan süre	Yaklaşık 1 yıl	6	5.9
	Yaklaşık 2 yıl	21	20.6
	Yaklaşık 3 yıl	29	28.4
	Yaklaşık 4 yıl	31	30.4
	Yaklaşık 5 yıl	15	14.7
İstanbul'da yaşanan süre	Yaklaşık 1 yıl	6	5.9
	Yaklaşık 2 yıl	28	27.8
	Yaklaşık 3 yıl	31	30.7
	Yaklaşık 4 yıl	28	27.7
	Yaklaşık 5 yıl	8	7.9
Türkçe kursuna gitme	Evet	17	16.8
	Hayır	84	83.2
Türkçe konuşup anlama	Evet	55	53.9
	Hayır	47	46.1
Çevrede ibadet edilecek yer	Evet	96	94.1
	Hayır	6	5.9
Akraba desteği	Evet	9	8.7
	Hayır	94	91.3
Türkiye'de kalmayı planlama	Evet	56	56.0
	Hayır	44	44.0
Başka ülkeye gitmeyi planlama	Evet	33	32.0
	Hayır	70	68.0
Türkiye'ye gelme sürecinde kayıp	Evlat kaybı	7	7.2
	Akraba kaybı	45	46.4
	İş kaybı	24	24.8
	Diğer	20	21.6
Kendini bu ülkenin bir parçası olarak görme	Evet	66	65.3
	Hayır	35	34.7
Geleceğe umutla bakma	Evet	73	71.6
	Hayır	29	28.4

İşlem

Bu çalışma Acıbadem Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (07.03.2019 tarih ve 2019-5/10 sayılı karar). Katılımcılara Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği aracılığıyla ulaşılmıştır. Veriler dernekten izin alınarak toplanmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık olarak 2.5 ay sürmüştür. Suriyeli sığınmacı kadın popülasyonuna ulaşmak amacıyla 23 dernek ile mail veya telefon aracılığıyla iletişime geçilmesine karşın bunların bir kısmı maillere geri dönüş yapmamış, geri dönüş yapan derneklerin 12 tanesi gizlilik gerekçesiyle araştırmacının talebini reddetmiştir. Derneğe gelen kişilerle veri toplama süreci boyunca dernek bünyesinde çalışan tercüman aracılığıyla iletişim sağlanmıştır. Ölçekler, katılıma istekli olan kişilere sessiz bir odada en fazla 5- 6 kişilik gruplar halinde

Tablo 3. Kullanılan Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Ölçekler	N	Medyan	Min.	Mak.	Ort.	SS
BDE	103	21.00	0.00	56.92	22.43	12.47
SYOTÖ	103	3.00	0.00	10.00	3.30	2.45
RFÖ	103	145.00	73.00	231.00	142.91	28.88

BDE: Beck Depresyon Envanteri, SYOTÖ: Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği, RFÖ: Risk Faktörü Ölçeği.

de uygulanmıştır. Çalışmanın içeriği tercüman aracılığıyla tüm gruplara ana dilleri olan Arapçada özetlenmiştir. Her bir katılımcı ölçeği kendisi doldurmuş, anlamadığını düşündüğü noktalarda tercüman aracılığıyla araştırmacı ile iletişime geçmiş ve araştırmacının standart açıklaması katılımcıya iletilmiştir.

Ölçekler verilirken sıra etkisini kontrol edebilmek amacıyla 2 farklı sıralama biçimi kullanılmıştır, bu işlem yapılırken uzun olmasından dolayı Risk Faktörü Ölçeği her seferinde en sonda tutulmuştur. Ölçeklerin doldurulması ortalama 45 dakika sürmüştür. Ölçekler doldurulurken sorulan sorular yine tercüman aracılığıyla cevaplanmıştır. Katılımcılara ölçekleri doldurmaya başlamadan önce araştırmacı tarafından hazırlanmış olan Bilgilendirilmiş Onam Formu verilmiştir. Onam formu ile katılımcılar araştırma ve araştırmacı hakkında ve katılımcı hakları ile ilgili bilgilendirilmişlerdir. Çalışmanın bitiminde ise yine araştırmacı tarafından hazırlanmış olan araştırmacı ve danışmanın mail ve telefon bilgilerini içeren ve araştırmanın amacının daha net bir biçimde açıklandığı Bilgilendirme Formu verilmiştir. Katılımcılara verilen bütün ölçekler Arapçadır.

İstatistiksel Analiz

Çalışma verilerinin istatistiksel analizleri SPSS 21 programı kullanılarak yapılmış ve tüm istatistiksel çözümler için anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. İstatistiksel analizler yapılmadan önce tüm değişkenler için normallik varsayımı test edilmiştir. Ayrıca çalışma içerisinde kullanılan tüm ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır.

Çalışmaya katılan 61 katılımcının verileri kayıp veri olarak kabul edilmiş ve çalışmadan çıkartılmıştır. Analizlere 103 katılımcının verileri ile devam edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Tek Örneklem Kolmogorov-Smirnov Normal Dağılım Testi ile incelenmiştir. Bu analiz sonucunda Risk Faktörü Ölçeği'nin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Fakat sonrasında çarpıklık ve basıklık değerlerinin katsayılarına bakılmış ve -1.00 ile +1.00 aralığında (Şencan, 2005) olan ölçekler hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve Risk Faktörü Ölçeği'nin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Çalışmanın

ana hipotezlerini test etmek için korelasyon analizi ve basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan regresyon analizinde enter yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Betimsel Analizlere Dair Bulgular

Bu başlık altında Suriyeli kadın sığınmacıların göç yaşantısına dair betimsel bulgular (Tablo 2) ve çalışmada kullanılan ölçek puanlarının medyan, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlerine (Tablo 3) ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Suriyeli kadın sığınmacıların göç yaşantısına dair betimsel bulgularına bakıldığında (Tablo 2) katılımcıların çoğunluğunun 3 ile 4 yıldır Türkiye'de yaşadığı, yarısından çoğunun Türkçe konuşup anladığı, büyük çoğunluğun çevresinde ibadet edebilecek yerlere sahip olduğu, %91.3'ünün araba desteği almadığı ve yaşanan birçok kaybın yanında yarısına yakınının Türkiye'ye gelme sürecinde akrabalarını kaybettiği görülmektedir. Katılımcıların Türkiye'de yaşama süresinin ortalaması 2.30, standart sapması 1.11 iken İstanbul'da yaşama süresinin ortalaması 2.04, ortalaması 1.06'dır.

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların depresyon puanı ortalamasının 22.43 olduğu görülmektedir. Bu ortalama grubun depresyon şiddetinin orta düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Buna ek olarak, katılımcıların Risk Faktörü Ölçeğinin puan ortalamasının 142.91 olduğu görülmekte ve orta risk grubunu temsil eden bu ortalamanın yüksek risk grubuna oldukça yakın olduğu gözlenmektedir.

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Değişkenler arasındaki korelasyonlara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların depresyon puanları ve Risk Faktörü Ölçeğinin puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0.43, p < 0.001$). Risk Faktörü Ölçeğinin puanları yükseldikçe depresyon puanı artmaktadır. Ancak depresyon puanı ve stresli yaşam olayları puanı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki görülmemektedir ($r = 0.11, p > .05$).

Tablo 4. Depresyon Puanı ve Diğer Değişkenlerin Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	BDE	RFÖ	SYOTÖ
BDE	1	.43***	.11
RFÖ		1	.18
SYOTÖ			1

*** $p < .001$. BDE: Beck Depresyon Envanteri, RFÖ: Risk Faktörü Ölçeği; SYOTÖ; Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği.

Regresyon Analizi Sonuçları

Depresyon düzeyi üzerinde rolü olduğu düşünülen Risk Faktörü Ölçeğinin puanlarının depresyonu ne ölçüde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan asit doğrusal regresyon analizi sonucunda, Risk Faktörü Ölçeğinin puanları depresyon ile anlamlı bir ilişki ($R = 0.430$, $R^2 = 0.185$) sergilemiş ve Risk Faktörü Ölçeği puanlarının depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1,101)} = 22.905$, $p = 0.000$). Söz konusu değişken depresyon düzeyindeki varyansın %19'unu açıklamaktadır (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5. Depresyon Puanlarının Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Yordayıcı	B	Standart Hata	Beta	t	p
RFÖ	-4.10	5.65	0.43	-0.72	0.00

RFÖ: Risk Faktörü Ölçeği.

Depresyonun SYOTÖ Maddelerine Bağlı Analiz Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında depresyon puanının SYOTÖ maddeleri bazında farklılaşp farklılaşmadığını öğrenmek amacıyla normal dağılım gösteren değişkenler için bağımsız örneklem t testi; normal dağılım göstermeyen değişkenler için ise Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Yakın bir arkadaşının veya aile üyelerinden birisinin (eş ve çocuk dışında) ölümüne tanık olan veya bunu yaşayan kişilerin BDE puan ortalaması ile yakın bir arkadaşının veya aile üyelerinden birisinin (eş ve çocuk dışında) ölümüne tanık olmayan veya bunu yaşamayan kişilerin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(101)} = -1.59$, $p = 0.032$). Yakın bir arkadaşının veya aile üyelerinden birisinin (eş ve çocuk dışında) ölümüne tanık olan veya bunu yaşayan kişilerin BDE puan ortalaması daha yüksektir.

Depresyon puanı, işkence veya dövülmeye maruz kalma değişkeni açısından farklılaşmaktadır ($U = 104.50$, $p = 0.031$). Buna göre işkence veya dövülmeye maruz kalmanın depresyon puanı üzerinde anlamlı bir rolünün olduğu söylenebilir. Diğer bir

deyişle, işkence veya dövülmeye maruz kalan kişilerin BDE puan ortalaması işkenceye veya dövülmeye maruz kalmayan kişilerin aldıkları puan ortalamasından daha yüksektir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Depresyon Puanının SYOTÖ'ye Göre Karşılaştırılması

BDE		N	Ort.	t/U	p
Yakın Birisinin Ölümüne Tanık Olma	Evet	64	23.9	t = -1.59	.032
	Hayır	39	19.9		
İşkence veya Dövülmeye Maruz Kalma	Evet	5	32.2	U = 104.50	.031
	Hayır	98	21.9		

BDE: Beck Depresyon Envanteri

TARTIŞMA

Bu çalışmada Suriyeli kadın sığınmacıların depresyon düzeylerini ölçmek amacıyla halihazırda Arapça uyarlaması bulunan BDE kullanılmıştır. Arapçası olmayan RFÖ ve SYOTÖ'nün Arapçaya çevirileri bu çalışma kapsamında yapılmıştır. Çalışmada çevirisi yapılan SYOTÖ'nün Cronbach alfa katsayısı .70 olarak bulunmuştur. Bu değer "oldukça güvenilir" bir güvenilirlik seviyesini ifade etmektedir. Benzer şekilde RFÖ'nün mevcut çalışmadaki Cronbach alfa katsayısı .93'tür. Bu değer "yüksek düzeyde güvenilir" olarak tanımlanmaktadır (George ve Mallery, 2019).

Çalışmada Suriyeli sığınmacı kadın katılımcıların kendi dillerinde aldıkları ölçekler üzerinden depresyon düzeylerinin, stresli yaşam olayları ve Risk Faktörü Ölçeğinin puanları ile ilişkisi araştırılmıştır.

Çalışmaya katılan kadınların demografik özelliklerine bakıldığında genç, evli, birkaç çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Eğitim seviyeleri çok düşük değildir: %40 lise mezundur; yüksek öğretim yapanlar ise %20 civarındadır. Küçük gruplar halinde aynı evi paylaşmaktadırlar. Büyük çoğunluğu geçimini eşinin çalışması vasıtasıyla sağlamaktadır. Gelir düzeylerine bakıldığında çok büyük bir kısmı asgari ücretin altında bir gelire sahiptir. Çoğunluk 3- 4 yıldır Türkiye'de yaşamakta ve yarısından çoğu kendisini bu ülkenin bir parçası olarak görerek burada kalmayı planlamaktadır. Suriye'de yaşayan grubun büyük çoğunluğu Müslüman olduğu için Türkiye'de ibadet edecek yer konusunda sıkıntı çekmemektedir. Neredeyse yarısı Türkiye'ye gelme sürecinde akraba kaybı yaşadığını belirtmiştir. Büyük çoğunluk akraba desteğine sahip olmadığını söylemektedir. Bu çalışmada ele alınan grubun 3 önemli stresli yaşam olayı yaşadıkları, orta

düzye de depresyon gösterdikleri ve yüksek düzye de risk faktörleri puanı elde ettikleri söylenebilir.

Anayurtlarından göç eden kadınların ailevi ve kültürel çatışmalara karşı daha kırılğan oldukları bilinmektedir (Ataca ve Berry, 2002). Ancak hem Özen ve Cerit (2018) hem de Çelik (2019) kamplarda kalan Suriyeli sığınmacılarda kadın ve erkeklerin depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Sığınmacıların cinsiyetten bağımsız olarak savaş gibi büyük bir travmatik deneyimden benzer ruhsal tepkilerle çıkmış olabileceği düşünülebilir. Özen ve Cerit'in (2018) çalışmasında Suriyeli sığınmacıların depresyon ortalaması 13.20 olarak bulunurken Çelik (2019)'in çalışmasında 8.33 olarak bulunmuştur. Önen ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında depresyon puan ortalaması 23.07 olarak bulunmuştur. Çiçek (2016)'in çalışmasında Suriyeli sığınmacıların depresyon puan ortalaması 28.55 olarak bulunmuş ve katılımcıların %89'unda orta ve şiddetli düzeyde depresyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmaya katılan kadınların depresyon ortalaması 22.43 olarak bulunmuş ve orta düzeyde depresyon düzeyine sahip oldukları düşünülmüştür. Roberts ve arkadaşları (2000) yaptıkları çalışmada düşük eğitim düzeyini yüksek depresyonla ilişkili bulmuşlardır. Çelik'in (2018) çalışmasında katılımcıların %84'ü üniversite mezunlarından oluşurken Özen ve Cerit (2018)'in çalışmasında bu oran %63'tür. Çelik (2019) ve Özen ve Cerit (2018)'in çalışmalarındaki eğitim düzeyinin yüksekliği genel depresyon puan ortalamasının nispeten daha düşük olmasına sebep olmuş olabilir. Aynı durum mevcut çalışma için de düşünülebilir. Ayrıca Özen ve Cerit (2018)'in çalışmasındaki katılımcı grubunun büyük çoğunluğu diğer çalışmaların aksine bekarlardan oluşmaktadır. Birçok çalışma göçmenlerin ailelerini geride bırakmasının, sosyal destekten yoksun olmaları anlamına geldiğini ortaya koymaktadır. Toplulukçu kültürlerden gelenler için bu daha da zordur (Salas-Wright ve ark., 2014) ve Suriye de toplulukçu bir kültür olarak düşünülebilir. Göç literatüründe göçmenlerin uyum sürecine destek veren bazı koruyucu faktörlerin ya da bu süreci zorlaştıran bazı risk faktörlerinin ele alındığı araştırmalardan bahsedilmiştir (Korkut, 2009). Örneğin aile desteği böyle bir koruyucu faktör olarak düşünülmektedir (Masood ve ark., 2009). Göçmenin misafir eden ülke tarafından kabullenilmesi ve çeşitli kaynaklara erişebilmesi de "koruyucu" faktör" olarak işlev gösterebilmektedir (Choi ve ark., 2009). Bu sığınmacı grup için nispeten eğitilmiş oluşlarının, genç, evli, birkaç çocuk sahibi oluşlarının; küçük gruplar halinde aynı evi paylaşmalarının birbirlerini destekleyici bir yönü ve koruyucu

bir etkisi olduğu düşünülebilir. Ayrıca çoğunluğunun kendisini bu ülkenin bir parçası olarak görmesi, Türkiye'de ibadet edecek yer konusunda sıkıntı çekmemeleri de koruyucu bir etki yapmış olabilir.

Araştırmanın regresyon analizi sonucu, "risk faktörleri" değişkeninin sığınmacı kadınların depresyon seviyeleri üzerinde oynadığı kilit rolü ortaya koymaktadır. Analiz sonucunda Risk Faktörü Ölçeğinin puanlarının depresyon üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı bir role sahip olduğu görülmüştür.

Depresyon düzeyi ile Risk Faktörü Ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Depresyon düzeyi ile Risk Faktörü Ölçeğinden alınan puan arasındaki pozitif korelasyon, daha önce BDT ülkelerinden Türkiye'ye gelen göçmenlerle yapılan bir araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir (Korkut, 2009). Katılımcıların göç süreci ile ilişkili risk faktörleri puanı arttıkça depresyon düzeyleri de artmaktadır. Risk faktörü ile ilgili çalışmalara bakıldığında Vega ve arkadaşları (1987) yapmış oldukları çalışmada eğitim ve gelir düzeyi gibi demografik özelliklerin, algılanan ekonomik fırsatların, kültürler arasındaki algılanan uçurum, kişilerarası ilişkilerin kaybının ve akrabaları ziyarette yaşanan zorlukların depresyon için etkili faktörler olduğunu bulmuşlardır. Kamboçyalı sığınmacılarla yapılan çalışmalarda bazı risk faktörlerinin (savaş sürecinde yeterli yemek bulamama, aile üyelerinden ayrılma ve sürekli geride bıraktıklarını düşünme, kampta yaşama, dil sorunu yaşama ve ekonomik sorunlar gibi) depresyonla ilişkili olduğu bulunmuştur (Blair, 2000; Hepinstall ve ark., 2004). Risk faktörlerinin tek tek ele alındığı böyle birçok önemli arka plan çalışması vardır. Lin ve Hung (2007) aylık aile geliri daha düşük olan kadınların daha çok depresif belirtiler gösterdiğini, aylık geliri yüksek olanların ise daha fazla yaşam uyumuna sahip olduğunu ifade etmiştir. Fenta ve arkadaşları (2004) sosyal desteğin düşük düzeyde depresyonla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kaliforniya'daki Güneydoğu Asyalı sığınmacılarla yapılan çalışmada işsiz olmak, düşük gelir düzeyine sahip olmak ve İngilizce konuşma konusunda düşük yeterliliğe sahip olmak depresyon için belirleyici unsurlar olarak bulunmuştur (Chung ve Kagawa-Singer, 1993). Örneğin, dil konusundaki yeterliğin düşük olması işsizlik olasılığını arttırmakta ve bu durum da ruhsal sağlığı tehlikeye atmaktadır (Beiser ve Hou, 2001). İşsizlik ise finansal baskı, benlik saygısı, kendine güven ve sosyal ilişkinin kısıtlanması gibi çeşitli yollarla depresyon yaratabilir (Kessler ve ark., 1987; Olafsson ve Svensson, 1986; Warr, 1982). Gorst-Unsworth ve Goldenberg'in (1998) çalışmasında uzun vadede sos-

yal desteğin azlığının depresyon için travmanın ciddi-yetinden daha güçlü bir yordayıcı etken olduğu görülmüştür. Hırvatistan ve Avusturya’da yaşayan Bosna Hersekli sığınmacılarla yapılan çalışmada sosyoekonomik düzeyin düşüklüğü, aile içerisinde, okulda veya komşu ilişkilerindeki sosyal desteğin azlığı gibi faktörler yüksek depresyon düzeyiyle ilişkili bulunmuştur (Sujoldzić ve ark., 2006). Böyle uyumu zorlaştırdığı varsayılan değişkenler “risk faktörü” kavramı altında bir arada ele alındığında (Korkut, 2009) dağılan Sovyetler Birliđi’nden gelen kadınlarda risk faktörleri puanının artışı ile depresyon seviyesindeki artış arasındaki pozitif anlamlı ilişki ortaya konulmuştur. Bu araştırmanın bulguları da ilgili literatürle uyumludur. Göç sürecinde Suriyeli sığınmacı kadınlarda Risk Faktörü Ölçeđinin puanlarının artışı, depresyon seviyesinde de yükselmeye sebep olmaktadır.

Bu araştırma sonucunda katılımcıların depresyon düzeyleri ile stresli yaşam olayları arasında anlamlı bir ilişki izlenmemiştir. Bu durum stresli yaşam olaylarının depresyonla ilişkisine odaklanan çalışmaların çoğunlukla bir yıldan daha uzun süreli olmayan, yani kısa süreli etkisine odaklanmalarından kaynaklanıyor olabilir (Kessler, 1997). Demografik bilgilerden elde edilen betimsel analizler sonucunda bu araştırmanın katılımcılarının büyük çoğunluğunun 3 yıldan uzun bir süredir Türkiye’de yaşadığı görülmektedir. Porter ve Haslam (2005) ile Steel ve arkadaşlarının (2005) da vurguladığı gibi yaşanan travmatik deneyimlerin üzerinden geçen zamanın artmasıyla depresyon düzeyi üzerindeki etkinin azaldığı düşünülebilir. Öte yandan Sack ve arkadaşları (1999), çalışmasında depresyonun geçmişte çatışma yaratan travmatik deneyimlerden ziyade göç sonrası stresörlerle bağlantılı olduğunu bulmuştur. Kessler (1997) ise stresli yaşam olaylarını ölçerken kontrol listelerinden ziyade “bağlamsal” ölçütler kullanıldığında ilişkilerin genellikle daha güçlü bulunduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda da kullanılan ölçekteki soruların göç öncesi travmatik deneyimleri içermesinin bir etkisi olabilir.

Keller ve arkadaşları (2006) mülteci ve işkence mağdurlarının %84’ünde depresif belirtiler bulmuştur. Ünal ve arkadaşları (2002) yapmış olduğu çalışmada işkenceyi ve yakın birisinin ölümünü depresyonla ilişkilendirmiştir. Akgün (2016) kişinin kendisi saldırıya maruz kaldığında veya ailesinden birisine zarar geldiğinde depresyon puanının arttığını bulmuştur. Bu çalışmada da yapılan t-test analizlerinde yakın bir arkadaşının veya aile üyelerinden birisinin (eş ve çocuk dışında) ölümüne tanık olan kişilerin depresyon puan ortalaması diğer gruba oranla daha yüksek bulunmuştur. İşkence veya dövülmeye maruz kalan kişilerin

depresyon puan ortalaması da bunlara maruz kalmayan kişilerin aldıkları BDE puan ortalamasından daha yüksektir. Bu sonuçlar sığınmacıların ağır travmatik yaşam deneyimlerinden ne kadar etkilendiklerine dair önemli ve literatürle uyumlu bir bulgudur.

Kısıtlılık ve Öneriler

Bu çalışmanın Suriyeli sığınmacılarla yapılacak çalışmalarda kullanılacak ölçekler ve Risk Faktörü Ölçeğinin puanları ile depresyon arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bulgular açısından ilgili literatüre katkısı olmakla birlikte bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Öncelikle çalışma İstanbul ilindeki tek bir dernek ile gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışmaya katılan grubun sosyoekonomik özellikleri, eğitim durumları ve geldikleri yer gibi bazı noktalar benzeşmektedir. Eğitim düzeyi nispeten yüksek bir gruba erişilmiştir. Sonuçların daha genellenebilir olması için ileride yapılacak olan araştırmaların daha farklı eğitim düzeyine ve sosyoekonomik konumdaki gruplara erişilerek yapılması uygun olacaktır. Çalışma içerisinde kullanılan Stresli Yaşam Olayları Tarama Ölçeği’nin kısa Arapça versiyonunun, bu versiyonu hazırlayan Sağaltıcı (2013) tarafından geçerlik ve güvenilirlik verilerinin tümünün paylaşılmamış olması bir kısıtlılık olarak kabul edilebilir. Bu çalışmada, söz konusu verilere ulaşılamayınca daha önce belirtildiği gibi örneklem üzerinde yapılan analizde .70 Cronbach alfa değeri elde edildiğinden, ölçek çalışmada kullanılmıştır.

Dünya literatüründe olduğu gibi ülkemizde de “Suriyeli sığınmacı” başlığı altında sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların ülkemize 2011 yılında geldikleri düşünüldüğünde 8 yıl içerisinde bu örneklem grubu ile ilgili yapılmış olan çalışma sayısı kısıtlıdır. Ülkemizde şu an 3.666.059 (UNHCR, 2019b) Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bu tür çalışmalarda sığınmacılara kendi ana dillerinde ulaşmak bir avantajdır. Çalışma içerisinde Arapçası bulunmayan iki ölçeğin Arapça çeviri işlemi yapılmıştır. Arapçaya çevrilen ölçekler Suriyeli sığınmacılarla ilgili gelecekte yapılacak araştırmalara bir kolaylık sağlamaktadır. Bu çalışmada ele alınan değişkenler üzerine yeni çalışmalar yapılması da mümkündür. Gelecekte çok daha geniş gruplara yapılan uygulamalarla ve farklı Arapça ölçeklerin kullanımı ile daha da kapsamlı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir. Göç esnasında karşılaşılan göçe özgün ve göçmenin uyumunu zorlaştıran etmenleri Risk Faktörü Ölçeği vasıtasıyla ölçmek daha önce Vega ve arkadaşlarının (1987) bir çalışmasında ve ayrıca Türkiye’de geliştirilen Risk Faktörü Ölçeği yardımıyla BDT göçmenleri

ile denenmiştir. Bu çalışmanın Suriyeli sığınmacılardan elde edilen Risk Faktörü Ölçeğinin puanları ile depresyon arasındaki ilişkiyi ortaya koyan önemli bulgularının ilgili literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Etik İkelere Uygunluk Beyanı Bu çalışma, Acıbadem Üniversitesi Etik Kurulu (07.03.2019 tarih ve 2019-5/10 sayılı karar) tarafından, etik ilke ve kurallara uygun olduğu yönünde onaylanmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı Bu makalenin tüm yazarları, makaleye ilişkin herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

- Abdel-Khalek, A. M. (1998). Internal consistency of an Arabic adaptation of the Beck depression inventory in four Arab countries. *Psychological Reports*, 82(1), 264-266.
- Akdeniz, E. B. ve Öz, F. (2009). Koruyucu ruh sağlığı açısından göç ve kadın. *Kriz Dergisi*, 17(1), 27-36.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B. ve Bay A. (2002). Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 97-103.
- Akgün, N. (2016). *Suriyeli mültecilerde ruhsal iyilik hali ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi*. (Tıpta uzmanlık tezi). Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Konya.
- Aktaş, A. (2016). *Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadın mülteciler: Kilis örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ataca, B. ve Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology*, 37(1), 13-26.
- Baçoğlu, M., Livanou, M., Crnobaric, C., Franciskovic, T., Suljic, E., Duric, D. ve Vranesic, M. (2005). Psychiatric and cognitive effects of war in former Yugoslavia: Association of lack of redress for trauma and posttraumatic stress reactions. *Jama*, 294(5), 580-590.
- Beck, A. T. ve Steer, R. A. (1984). Internal consistencies of the original and revised Beck depression inventory. *Journal of Clinical Psychology*, 40(6), 1365-1367.
- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelson, M., Mock, J., & Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4(6), 561-571.
- Beiser, M. ve Hou, F. (2001). Language acquisition, unemployment and depressive disorder among Southeast Asian refugees: A 10-year study. *Social Science & Medicine*, 53(10), 1321-1334.
- Berry, J. W. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration*, 30, 69-85.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Berry, J. W. (2006). Acculturative stress. In Wong, P. T. P., & Wong, L. C. J. (Eds.), *Handbook Of multicultural perspectives on stress and coping*. Springer.
- Bhui, K. ve Bhugra, D. (2007). *Culture and mental health: A comprehensive textbook*. Oxford University Press.
- Blair, R. G. (2000). Risk factors associated with PTSD and major depression among Cambodian refugees in Utah. *Health & Social Work*, 25(1), 23-30.
- Ceylan, V., Algan, Ç., Yalçın, M., Yalçın, E., Akın, E. ve Köse, S. (2017). Suriyeli mülteci ve sığınmacıların çeşitli psikolojik faktörler açısından incelenmesi: Batman örnekleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 595-606.
- Choi, J., Miller, A. ve Wilbur, J. (2009). Acculturation and depressive symptoms in Korean immigrant women. *Journal of Immigrant & Minority Health*, 11(1), 13-19.
- Chung, R. C. Y. ve Kagawa-Singer, M. (1993). Predictors of psychological distress among Southeast Asian refugees. *Social Science & Medicine*, 36(5), 631-639.
- Coid, J. W., Kirkbride, J. B., Barker, D., Cowden, F., Stamps, R., Yang, M. ve Jones, P. B. (2008). Raised incidence rates of all psychoses among migrant groups: Findings from the East London first episode psychosis study. *Archives of General Psychiatry*, 65(11), 1250-1258.
- Craig, T., Jajua, P. ve Warfa, N. (2006). Mental healthcare needs of refugees. *Psychiatry*, 8(9), 451-354.
- Çelik, E. (2019). *Mülteci kamplarında kalan kişilerin depresyon, anksiyete ve başa çıkma becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiçek, N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin depresyon düzeyleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- De Beurs, E., Beekman, A., Geerlings, S., Deeg, D., Van Dyck, R. ve Van Tilburg, W. (2001). On becoming depressed or anxious in late life: Similar vulnerability factors but different effects of stressful life events. *The British Journal of Psychiatry*, 179(5), 426-431.
- Ellis, B. H., MacDonald, H. Z., Lincoln, A. K. ve Cabral, H. J. (2008). Mental health of Somali adolescent refugees: The role of trauma, stress, and perceived discrimination. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76(2), 184-193.
- Falconier, M. K., Huerta, M. ve Hendrickson, E. (2016). Immigration stress, exposure to traumatic life experiences, and problem drinking among first-generation immigrant Latino couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(4), 469-492.
- Fenta, H., Hyman, I. ve Noh, S. (2004). Determinants of depression among Ethiopian immigrants and refugees in Toronto. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 192(5), 363-372.
- Gammouh, O. S., Al-Smadi, A. M., Tawalbeh, L. I. ve Khoury, L. S. (2015). Peer reviewed: Chronic diseases, lack of medications, and depression among Syrian refugees in Jordan, 2013–2014. *Preventing chronic disease*, 12(10), 1-9.
- George, D. ve Mallery, P. (2019). *IBM SPSS statistics 25 step by step a simple guide and reference* (15.baskı). Taylor & Francis.

- Giammusso, I., Casadei, F., Catania, N., Foddai, E., Monti, M. C., Savoia, G. ve Tosto, C. (2018). Immigrants psychopathology: Emerging phenomena and adaptation of mental health care setting by native language. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health: CP & EMH*, 14, 312-322.
- Gorst-Unsworth, C. ve Goldenberg, E. (1998). Psychological sequelae of torture and organised violence suffered by refugees from Iraq: Trauma-related factors compared with social factors in exile. *The British Journal of Psychiatry*, 172(1), 90-94.
- Heptinstall, E., Sethna, V. ve Taylor, E. (2004). PTSD and depression in refugee children. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 13(6), 373-380.
- Hollander, A. C., Bruce, D., Ekberg, J., Burström, B. ve Ekblad, S. (2013). Hospitalisation for depressive disorder following unemployment—differentials by gender and immigrant status: A population-based cohort study in Sweden. *J Epidemiol Community Health*, 67(10), 875-881.
- Holmes, T. H. ve Rahe, R. H. (1967). The social readjustment rating scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 11(2), 213-218.
- Horan, W. P., Ventura, J., Nuechterlein, K. H., Subotnik, K. L., Hwang, S. S. ve Mintz, J. (2005). Stressful life events in recent-onset schizophrenia: Reduced frequencies and altered subjective appraisals. *Schizophrenia Research*, 75(2-3), 363-374.
- Janssen-Kallenberg, H., Schulz, H., Kluge, U., Strehle, J., Wittchen, H. U., Wolfardt, U., Koch-Gramus, U., Heinz, A., Mösko, M. ve Dingoyan, D. (2017). Acculturation and other risk factors of depressive disorders in individuals with Turkish migration backgrounds. *BMC Psychiatry*, 17(1), 264-276.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. ve Perhoniemi, R. (2006). Perceived discrimination and well-being: A victim study of different immigrant groups. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16(4), 267-284.
- Jessor, R., Van Den Bos, J., Vanderryn, J., Costa, F. M. ve Turbin, M. S. (1995). Protective factors in adolescent problem behavior: Moderator effects and developmental change. *Developmental Psychology*, 31(6), 923-933.
- Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler ve sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(1), 55-62.
- Keller, A., Lhewa, D., Rosenfeld, B., Sachs, E., Aladjem, A., Cohen, I., Hawthorne, S. ve Porterfield, K. (2006). Traumatic experiences and psychological distress in an urban refugee population seeking treatment services. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 194(3), 188-194.
- Kessler, R. C. (1997). The effects of stressful life events on depression. *Annual Review of Psychology*, 48(1), 191-214.
- Kessler, R. C., Turner, J. B. ve House, J. S. (1987). Intervening processes in the relationship between unemployment and health. *Psychological Medicine*, 17(4), 949-961.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(1), 1-11.
- Korkut, Y. (2009). Birleşik Devletler Topluluğundan (BDT) gelen ve Türkiye’de çalışan kadınlar: Göçe uyum sürecini etkileyen risk faktörlerini değerlendiren bir anketin güvenilirlik ve geçerlik sonuçları. *Women 2000*, 7(2), 41-54.
- Lin, L. H. ve Hung, C. H. (2007). Vietnamese women immigrants' life adaptation, social support, and depression. *The Journal of Nursing Research*, 15(4), 243-254.
- Marshall, G. N., Schell, T. L., Elliott, M. N., Berthold, S. M. ve Chun, C. A. (2005). Mental health of Cambodian refugees 2 decades after resettlement in the United States. *Jama*, 294(5), 571-579.
- Masood, N., Okazaki, S. ve Takeuchi, D. T. (2009). Gender, family, and community correlates of mental health in South Asian Americans. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 15(3), 265-274.
- Mayda, A. S., Yılmaz, M., Bolu, F., Çetin Dağlı, S., Gerçek, G. Ç., Teker, N. ve ark. (2015). Bir öğrenci yurdunda kalan üniversite öğrencilerindeki internet bağımlılığı ile Beck depresyon ölçeği arasındaki ilişki. *Konuralp Tıp Dergisi*, 7(1), 6-14.
- McFeeters, D., Boyda, D. ve O’Neill, S. (2015). Patterns of stressful life events: Distinguishing suicide ideators from suicide attempters. *Journal of Affective Disorders*, 175, 192-198.
- McLaughlin, K. A. ve Hatzenbuehler, M. L. (2009). Stressful life events, anxiety sensitivity, and internalizing symptoms in adolescents. *Journal of Abnormal Psychology*, 118(3), 659-669.
- Miszkurka, M., Goulet, L. ve Zunzunegui, M. V. (2012). Antenatal depressive symptoms among Canadian-born and immigrant women in Quebec: Differential exposure and vulnerability to contextual risk factors. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(10), 1639-1648.
- Montgomery, M. A., Jackson, C. T. ve Kelvin, E. A. (2013). Premigration harm and depression: Findings from the New immigrant survey, 2003. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 16(5), 773-780.
- Naja, W. J., Aoun, M. P., El Khoury, E. L., Abdallah, F. B. ve Haddad, R. S. (2016). Prevalence of depression in Syrian refugees and the influence of religiosity. *Comprehensive Psychiatry*, 68, 78-85.
- Narayan, U. (1995). “Male-order” brides: Immigrant women, domestic violence and immigration law. *Hypatia*, 10(1), 104-119.
- Nghe, L. T., Mahalik, J. R. ve Lowe, S. M. (2003). Influences on Vietnamese men: Examining traditional gender roles, the refugee experience, acculturation, and racism in the United States. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 31(4), 245-261.
- Olafsson, O. ve Svensson, P. G. (1986). Unemployment-related lifestyle changes and health disturbances in adolescents and children in the western countries. *Social Science & Medicine*, 22(11), 1105-1113.
- Önen, C., Güneş, G., Türeme, A. ve Ağaç, P. (2014). Bir mül-

- teci kampında yaşayan Suriyelilerde depresyon ve anksiyete durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 223-230.
- Özen, H. ve Cerit, C. (2018). Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç ederek insani yardım kuruluşunda çalışan Suriyeli mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu ve ilişkili etmenler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 70-73.
- Parrado, E. A. ve Flippen, C. A. (2005). Migration and gender among Mexican women. *American Sociological Review*, 70(4), 606-632.
- Porter, M. ve Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: A meta-analysis. *Jama*, 294(5), 602-612.
- Roberts, R. E., Shema, S. J., Kaplan, G. A. ve Strawbridge, W. J. (2000). Sleep complaints and depression in an aging cohort: A prospective perspective. *American Journal of Psychiatry*, 157(1), 81-88.
- Rudolph, J. M., Stamm B. H. ve Stamm, H. E. (1997). Compassion fatigue a concern for mental health policy, providers, & administration. In *Poster at the 13th Annual Meeting of the International Society for Traumatic Stress Studies, Montreal, PQ, CA*, 1-3.
- Sack, W. H., Him, C. ve Dickason, D. A. N. (1999). Twelve-year follow-up study of Khmer youths who suffered massive war trauma as children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(9), 1173-1179.
- Sağaltıcı, E. (2013). *Suriyeli mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu taraması* (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi, Gaziantep.
- Salas-Wright, C. P., Kagotho, N. ve Vaughn, M. G. (2014). Mood, anxiety, and personality disorders among first and second-generation immigrants to the United States. *Psychiatry Research*, 220(3), 1028-1036.
- Shellman, S. M. ve Stewart, B. M. (2007). Predicting risk factors associated with forced migration: An early warning model of Haitian flight. *Civil Wars*, 9(2), 174-199.
- Stamm, B. H., Rudolph, J. M., Dewane, S., Gaines, N., Gorton, K., Paul, G., ... ve Ercolano, M. (1996). Psychometric review of stressful life experiences screening. Measurement of Stress, Trauma and Adaptation, 317-325.
- Steel, Z., Silove, D., Chey, T., Bauman, A., Phan, T. ve Phan, T. (2005). Mental disorders, disability and health service use amongst Vietnamese refugees and the host Australian population. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 111(4), 300-309.
- Stroud, C. B., Davila, J. ve Moyer, A. (2008). The relationship between stress and depression in first onsets versus recurrences: A meta-analytic review. *Journal of Abnormal Psychology*, 117(1), 206-213.
- Sujoldžić, A., Peternel, L., Kulenović, T. ve Terzić, R. (2006). Social determinants of health—a comparative study of Bosnian adolescents in different cultural contexts. *Collegium Antropologicum*, 30(4), 703-711.
- Şeker, D. ve Uçan, G. (2016). Göç sürecinde kadın. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199-214.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık.
- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.
- UNHCR. (2019a). *Syria regional refugee response*. <https://bit.ly/31owk5n>
- UNHCR. (2019b). *Syria regional refugee response*. <https://bit.ly/3a1a41R>
- Ünal, S., Küey, L., Güleç, C., Bekaroğlu, M., Evlice, Y. E. ve Kırılı, S. (2002). Depresif bozukluklarda risk etkenleri. *Klinik Psikiyatri*, 5(1), 8-15.
- Vega, W. A., Kolody, B. ve Valle, J. R. (1987). Migration and mental health: An empirical test of depression risk factors among immigrant Mexican women. *International Migration Review*, 11(3), 512-530.
- Wang, X., Trivedi, R., Treiber, F. ve Snieder, H. (2005). Genetic and environmental influences on anger expression, John Henryism, and stressful life events: The Georgia cardiovascular twin study. *Psychosomatic Medicine*, 67(1), 16-23.
- Warfa, N., Bhui, K., Craig, T., Curtis, S., Mohamud, S., Stansfeld, S., McCrone, P. ve ... Thornicroft, G. (2005). Post-migration geographical mobility, mental health and health service utilisation among Somali refugees in the UK: A qualitative study. *Health & Place*, 12(4), 503-515.
- Warr, P. (1982). Psychological aspects of employment and unemployment. *Psychological Medicine*, 12(1), 7-11.
- Yost, A. D. ve Lucas, M. S. (2002). Adjustment issues affecting employment for immigrants from the former soviet union. *Journal of Employment Counseling*, 39(4), 153-170.
- Yussuf, F. (2015). *Immigrant women: Risk and protective factors associated with depression and anxiety disorders*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Wright State University, Boonshoft School of Medicine, Ohio.